

Nr 7

Utrikesutskottets utlåtande i anledning av motioner om avbrytande av de ekonomiska förbindelserna med Sydafrika och om handelsbojkott av sydafrikanska varor.

I en i första kammaren av herrar Lager och Adolfsson väckt motion, nr 138, samt en i andra kammaren av herr Hermansson m. fl. väckt likalydande motion, nr 176, vilka hänvisats till utrikesutskottet, föreslås att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om omedelbara åtgärder för ett efterkommande av FN-rekommendationen av den 6 november 1962 i Sydafrikafrågan genom i första hand avbrytande av de ekonomiska förbindelserna med Sydafrikanska unionen.

Till utskottet har även hänvisats den i första kammaren av herr Sundin väckta motionen, nr 351, samt den i andra kammaren av herr Ullsten m. fl. väckta likalydande motionen, nr 418, om handelsbojkott av sydafrikanska varor. Motionärerna föreslår, att riksdagen måtte uttala sig för en officiell svensk handelsbojkott av sydafrikanska varor, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående de tekniska problemen i samband med en officiell svensk bojkott av sydafrikanska varor.

Utskottet finner motionerna vara uttryck för den oro, som den svenska opinionen känner inför Sydafrikanska republikens apartheidpolitik, och för de allvarliga bekymmer, som den sydafrikanska regeringens hårdnackade vägran att samarbeta med FN ger anledning till. Sverige har sedan många år i FN fördömt raspolitiken och sökt förmå den sydafrikanska regeringen att icke vidtaga åtgärder, som strider mot FN-stadgan och mot förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

En internationell expertgrupp, som tillsatts av säkerhetsrådet som en följd av ett initiativ från de nordiska staterna hösten 1963 i syfte att få fram en konstruktiv linje i FN:s Sydafrikapolitik har arbetat under ambassadör Alva Myrdals ledning. Gruppens förslag har antagits av säkerhetsrådet, som väddjat till sydafrikanska regeringen att godta det. Förslagen går ut på att det skulle bildas ett nationalkonvent, som skulle representera alla folkgrupper i Sydafrika och som skulle ta sig an de många svåra problemen i samband med den nuvarande situationen, i främsta rummet att trygga mänskliga rättigheter för alla Sydafrikas invånare.

Samtidigt beslöt säkerhetsrådet att tillsätta en expertkommitté, bestående av representanter för rådets samtliga dåvarande medlemsstater, däribland

Norge, med uppgift att företa en teknisk och praktisk undersökning beträffande möjligheterna till konkreta åtgärder efter beslut av säkerhetsrådet. Kommittén har offentliggjort sin rapport till rådet. I kommitténs slutsatser har bl. a. uttalats att Sydafrika på grund av sin ekonomiska styrka inte skulle vara särskilt känsligt för ekonomiska sanktioner. Dock var man ense om att det finns flera sårbara punkter i landets ekonomi. Det betonas, att effektiviteten blir beroende av om sanktionsåtgärder vinner allmän anslutning.

Här må erinras om att Sverige sedan många år tillämpat det i säkerhetsrådets resolutioner den 7 augusti och 4 december 1963 påbjudna embargot på vapen, ammunition av alla slag, militära forskaffningsmedel samt av utrustning och materiel för tillverkning och underhåll av vapen och ammunition i Sydafrika. De tekniska problemen i samband med en allmän handelsbojkott torde få utredas, om frågan efter beslut av säkerhetsrådet aktualiseras.

En första förutsättning för att sanktionsåtgärder skall leda till målet är att åtminstone de ledande handelsnationerna, stormakterna, som sitter i säkerhetsrådet, medverkar till att genomföra ett sådant beslut. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att frågans tyngdpunkt under det senaste året överförts till säkerhetsrådet. Vidare är enligt FN-stadgan endast säkerhetsrådet, men icke generalförsamlingen, behörigt besluta om sanktioner. Sverige kunde av detta skäl icke stödja församlingens resolution den 6 november 1962, utan nedlade rösten. Ingångna internationella avtal, bl. a. GATT-avtalet, utgör för flertalet stater, däribland Sverige, hinder mot att vidtaga ensidiga sanktionsåtgärder.

Utskottet hemställer i enlighet med vad ovan anförts,

att motionerna I: 138 och II: 176 samt I: 351 och II: 418
härmed må anses besvarade.

Stockholm den 22 april 1965

På utrikesutskottets vägnar:

BENGT ELMGREN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Undén, Virgin, Birger Andersson, Bengtson, Boman, Axel Andersson och Möller;

från andra kammaren: herrar Gustafsson i Stockholm, Kärrlander, Alemyr, Wedén och Gustafson i Göteborg, fru Eriksson i Stockholm, herrar Wahlund och Cassel.

Reservation

av herrar *Boman, Axel Andersson, Wedén, Gustafson* i Göteborg och *Wahlund*, som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Utskottet finner motionerna vara uttryck för den oro, som den svenska opinionen känner inför Sydafrikanska republikens apartheidpolitik, och för de allvarliga bekymmer, som den sydafrikanska regeringens hårdnackade vägran att samarbeta med FN ger anledning till. Sverige har sedan många år i FN fördömt raspolitiken och sökt förmå den sydafrikanska regeringen att icke vidtaga åtgärder, som strider mot FN-stadgan och mot förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

En internationell expertgrupp, som tillsatts av säkerhetsrådet som en följd av ett initiativ från de nordiska staterna hösten 1963 i syfte att få fram en konstruktiv linje i FN:s Sydafrikapolitik har arbetat under ambassadör *Alva Myrdals* ledning. Gruppens förslag har antagits av säkerhetsrådet, som väddjat till sydafrikanska regeringen att godta det. Förslagen går ut på att det skulle bildas ett nationalkonvent, som skulle representera alla folkgrupper i Sydafrika och som skulle ta sig an de många svåra problemen i samband med den nuvarande situationen, i främsta rummet att trygga mänskliga rättigheter för alla Sydafrikas invånare.

Samtidigt beslöt säkerhetsrådet att tillsätta en expertkommitté, bestående av representanter för rådets samtliga dåvarande medlemsstater, däribland Norge, med uppgift att företa en teknisk och praktisk undersökning beträffande möjligheterna till konkreta åtgärder efter beslut av säkerhetsrådet. Kommittén har offentliggjort sin rapport till rådet. I kommitténs slutsatser har bl. a. uttalats att Sydafrika på grund av sin ekonomiska styrka inte skulle vara särskilt känsligt för ekonomiska sanktioner. Dock var man ense om att det finns flera sårbara punkter i landets ekonomi. Det betonas, att effektiviteten blir beroende av om sanktionsåtgärder vinner allmän anslutning.

Här må erinras om att Sverige sedan många år tillämpat det i säkerhetsrådets resolutioner den 7 augusti och 4 december 1963 påbjudna embargot på vapen, ammunition av alla slag, militära forskaffningsmedel samt av utrustning och materiel för tillverkning och underhåll av vapen och ammunition i Sydafrika.

Utskottet är medvetet om de begränsade möjligheter som Sverige har att påverka ansträngningarna att förmå den sydafrikanska regeringen att avstå från apartheidpolitiken. Riskerna är emellertid uppenbara för att denna politik skall orsaka en uppskakande och tragisk händelseutveckling i Sydafrika av ännu allvarligare karaktär än den som hittills förekommit. En i stegrad grad med våld utkämpad raskonflikt i detta land skulle i stora

delar av världen uppväcka känslor som på ett för en fredlig världsutveckling farligt sätt kunde påverka relationerna mellan folk och raser.

Mot bakgrunden av detta perspektiv anser utskottet att alla möjligheter bör tillvaratagas att få till stånd effektiva åtgärder, grundade på beslut av FN:s organ, mot apartheidpolitiken.

Statliga ekonomiska sanktionsåtgärder kan endast väntas bli effektiva om de stödjdes av ett betydande antal länder. Utskottet anser därför att den svenska regeringen till att börja med bör utröna de övriga nordiska ländernas inställning till en gemensam aktion av mera bestämt slag. En sådan aktion skulle t. ex. kunna bestå i en förhandsdeklaration från dessa staters sida att de vore beredda till åtgärder av ekonomisk sanktionskaraktär mot Sydafrika därest medverkan i sådana åtgärder kunde uppnås från åtminstone endera av Sydafrikas största handelspartners, Storbritannien och Förenta staterna.

Ett samfällt nordiskt uppträdande av denna art skulle enligt utskottets mening vara ett effektivare medel än ensidiga svenska sanktioner, när det gäller att stödja ansträngningarna att få erforderliga åtgärder mot apartheidpolitiken till stånd.

Utskottet anser även att de tekniska problemen för Sveriges del i samband med ett sanktionsförfarande snarast bör klarläggas och en beredskapsplan för verkställighet av ett sådant förfarande göras upp.

I enlighet med vad ovan anförts hemställer utskottet,

1. att riksdagen i anledning av motionerna I: 351 och II: 418 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet anfört, samt
2. att motionerna I: 138 och II: 176 härmed må anses besvarade.